

Veřejná volba II

Normativní a pozitivní
přístupy – vybrané problémy

Veřejná volba (Public choice)

JO. S VOLBAMA JSOU VĚDYCI NĚJAKÝ PROBLÉM, VIŠTE...

Veřejná volba

- Ekonomická studie netržních rozhodovacích procesů
- Aplikace ekonomie v politických vědách

Zajímá se o

- Volební pravidla, chování voličů, chování politických stran, byrokracii

„Tradiční“ pojetí kolektivního rozhodování

- Vychází z Bergson-Samuelsonovy společenské funkce blahobytu (SWF)
- Víme-li jaké je pravidlo agregace a jaká funkce má být maximalizována, pak jako ekonomové můžeme rozhodnout

„Tradiční“ pojetí kolektivního rozhodování

- Fce blahobytu předpokládá existenci „**vševědoucího plánovače**“
- Člověk se chová jako jedinec maximalizující užitek s výjimkou některých oblastí, kde jde o veřejný zájem/blaho

Pojetí „klasické“ školy veřejné volby (Buchanan, Tullock)

- **metodologický individualismus**
- hledání veřejného zájmu je jako hledání Svatého grálu
- veřejný zájem nelze oddělit od individuálního
- ideálem (benchmarkem) „efektivnosti“ je výsledek jednomyslné volby

Škola veřejné volby

- Jedinec je **racionální** stejně jako na trhu
- Kolektivní rozhodování **není přímou analogií trhu** (liší se způsob transformace individuálních preferencí do kolektivních)
- Kolektivní rozhodnutí je zatíženo nejistotou
- Účast na kolektivním rozhodování **není povinná** (na rozdíl od trhu)

Normativní vs Pozitivní PC

■ pozitivní

- Vychází z metodol. individualismu
- Není podstatné ohodnocení výsledku volby
- Potřeba kolektivního rozhodování je „objektivní“

■ Normativní

- vychází z požadavků na SWF, efektivnost výsledku
- Způsob nalezení „veřejného zájmu“
- Je nalezený veřejný zájem ten „správný“

**Individuální preference
týkající se alternativního
sociálního stavu**

**Společenská a kolektivní
volba sociálního stavu**

**Pravidlo společenské/
kolektivní volby**

1. Jak *by měly být* sloučeny individuální preference?

2. Jakým kritériím *by měla* podléhat společenská a kolektivní volba?

3. Jak *jsou v praxi* slučovány individuální preference? Jaká je podstata konstituce nebo pravidel, která již existují? Je dodržování těchto pravidel nákladné?

4. Splňují pravidla bodu 3 kritéria podle bodu 2?

Normativní
hlediska

Pozitivní nebo
empirická hlediska

Pramen: JACKSON, P.M. BROWN, C.V. *Ekonomie veřejného sektoru*. Str.116

Pozitivní Public Choice

- Proč voliči volí?
- Jak se liší výsledky u různých pravidel?
- Jaký je vliv chování voličů na výsledky?
- Logrolling
- Jaký je vliv zájmových skupin, byrokracie
- Rent-seeking

Normativní Public Choice

Jak jsou základní hodnoty společnosti vyjádřeny prostřednictvím politického procesu

- Hledá nástroje k dosažení efektivnosti rozhodnutí
- Posuzuje jednotlivá pravidla z tohoto hlediska
- Studuje odchylky od ideálu

Normativní přístupy

- Rawls - *Veil of ignorance (viz text na IS)*
- Buchanan-Tullock: *Social Contract*
- Bergson-Samuelson: SWF
 - Jaká má být, jaké má mít vlastnosti
 - Jak vybrat mezi Paretovsky efektivními stavy
 - Arrowovy axiomy

Arrowovy axiomy

Požadavky na hlasovací mechanismus

1. Paretoovská efektivnost
2. Transitivita
3. Neomezený dosah
4. Nezávislost irelevantních alternativ
5. Nediktátorství

Arrowovy axiomy

1. Paretovská efektivnost

- Žádná z variant **není všemi hlasujícími řazena výše** než ta, která je vybraná na základě mechanismu společenské volby (MSV)

Arrowovy axiomy

2. Transitivita

- Hlasovací mechanismus přináší konsistentní uspořádání všech možných alternativ
- Zachovává transitivitu preferencí (uspořádání)

Arrowovy axiomy

3. Neomezený dosah

- Všechna možná uspořádání individuálních preferencí jsou povolena (mohou vstoupit do pravidla)
- Nelze vyloučit voliče, kteří mají „divné“ preference

Arrowovy axiomy

4. Nezávislost irelevantních alternativ

- Relativní pořadí dvou alternativ **nezávisí na pořadí těchto alternativ vzhledem k jiným (třetím)**
- Vylučuje využití „strategického hlasování“ či logrollingu

Arrowovy axiomy

5. Nediktatura

- **MSV není diktátorský.** Neexistuje volič, jehož pořadí vždy odpovídá výsledkům hlasování bez ohledu na preference ostatních členů (voličů).
- Hledáme demokratický volební mechanismus

Arowův teorém

- Neexistuje žádný MSV, který by zároveň splňoval podmínku paretovské efektivnosti, nezávislosti irelevantních alternativ a podmínku transitivity s neomezeným polem působnosti a **zároveň nebyl diktátorský**

Důsledky Arrowova teorému

- MSV splňuje podmínky pouze pro nekonečný počet voličů (tedy čím více voličů, tím „efektivnější“ rozhodnutí)
- Každý volební systém (MSV) je nějak „poškozen“
- Uvolněním některých podmínek, lze konstruovat „vyhovující“ MSV
(*např. existence jednovrcholových preferencí u většinové volby*)

Projevy Arrowova teorému

- **Cyklická volba** – pozitivní popis výše uvedené skutečnosti pro většinové hlasovací pravidlo
- Podobný „paradox“ potenciálně obsahuje jakékoliv pravidlo (s výjimkou jednomyslné shody)

Pozitivní přístupy

- Důvody kolektivní volby (4. blok)
- Proč lidé volí? (Downs)
- Veřejná volba v přímé demokracii
 - Hlasovací pravidla, jednomyslná shoda
- Veřejná volba v zastupitelské demokracii
 - Mediánový volič, systém více politických stran

Evaluační kritéria MSV

- Condorcetovo kritérium
- Konsistence
- Implementační kritérium (jednoduchost)
- Nezávislost irelevantních alternativ
- Monotónnost
- Neutralita
- Paretovská efektivnost
- Proporcionalita
- Tendence k podnícení manipulace

Efektivnost vybraných MSV

- Viz např.

<http://lorrie.cranor.org/pubs/diss/node4.html>

Proč lidé volí?

- Hypotéza racionálního voliče (Downs, 1957)
- Jednotlivec posuzuje zda se mu účast vyplatí – posuzuje náklady volby s jejími možnými přínosy
- Teorie racionální ignorace voličem (*rational voter ignorance*)

Proč lidé volí?

Výsledek volby ovlivním jen když:

- hlasy jsou rovnoměrně rozloženy mezi voliči (P_1)
- preferovaný výsledek by prohrál o 1 hlas (P_2)
- Celková pravděpodobnost

$$P = P_1 + \frac{1}{2} P_2 = \frac{3e^{-2(N-1)(p-1)^2}}{2\sqrt{2\pi(N-1)}}$$

Proč tedy lidé volí?

1. Získávají užitek z aktu volby

- povinnost a občanské právo

2. Minimax strategie

3. Etický volič

- existence altruistů ve společnosti zvyšuje volební účast

Veřejná volba v přímé demokracii

■ Variantní hlasovací pravidla

- Jednomyslná shoda
- Méně než jednomyslná shoda – optimální hlasovací pravidlo
- Většinové pravidlo a důvody jeho obliby

Hlasovací pravidla

Hlasování

- **jednomyslné rozhodnutí**

- časově náročné, oportunistické jednání, obchodování s hlasem

- **většinový systém**

Optimální hlasovací pravidlo

